

งานศิลปหัตถกรรมประเภท
จักสานหวาย และเถาวัลย์แดง

จักสานหวาย

จักสานเถาว์ลัยแดง

หัตถกรรมจักสานหวาย และเถาว์ลัยแดง งานจักสานอันมีเอกลักษณ์งดงามเฉพาะตัว หวาย และเถาว์ลัยแดงถูกนำมาใช้เป็นวัตถุดิบหลักของการสร้างงานจักสาน ที่มีความสวยงาม แตกต่างจากงานจักสานประเภทอื่น ๆ โดดเด่นที่ลวดลาย สี สัน และการออกแบบที่ทันสมัย สวยงาม เป็นที่

สะดุดตาของผู้พบเห็น ถูกสร้างสรรค์เป็นชิ้นงานหลากหลายรูปแบบ เช่น กระเป๋าใส่ของขวัญ ตะกร้าใส่บาตร โคมไฟ โต๊ะเก้าอี้ โดยนำหวาย และเถาว์ลัยแดงมาประยุกต์เข้ากับวัตถุดิบในท้องถิ่น สร้างคุณค่าของผลิตภัณฑ์จนสามารถส่งออกต่างประเทศ สร้างรายได้ให้กับประเทศอย่างมหาศาล

หวาย - เถาวัลย์แดง วัตถุดิบในการทำเครื่องจักสาน

เครื่องจักสานจากหวาย

เครื่องจักสานของไทยมีกรรมวิธีขั้นตอนการสานและ มีรูปแบบต่างกันบ้างตามสภาพภูมิศาสตร์ประเทศ ตามความ นิยมในชนบประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่น เอกลักษณะเครื่องจักสานของไทย คือทำจากวัสดุธรรมชาติ พืชที่ นิยมนำมาทำเครื่องจักสานมากที่สุดชนิดหนึ่งคือ “หวาย”

ในอดีตเครื่องจักสานมักใช้วัตถุดิบทำด้วยหวายเป็น ส่วนใหญ่ เพราะเป็นวัสดุที่หาง่ายและมีอยู่ตามท้องถิ่นทั่วไป หวายจึงนับ เป็นไม้ที่มีความสำคัญในงานหัตถกรรมต่าง ๆ เนื่องจากหวาย เป็นพืชที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัว คือมีความสวยงาม ตามธรรมชาติ มีเนื้ออ่อนกว่าเนื้อไม้แต่มีความเหนียว แข็งแรง และยืดหยุ่นได้ดีกว่าไม้ไผ่หรือไม้ที่ใช้ในการจักสานชนิดอื่น ๆ สามารถจักเป็นเส้นหรือแผ่นบางได้ง่าย โค้งงอได้ดี คงรูปอยู่ได้ ตลอดไปตามความต้องการ หวายจึงถูกนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิต ประจำวันตั้งแต่สมัยโบราณ และมีความต้องการใช้หวายยิ่งทวี มากยิ่งขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันการใช้หวายมิใช่เฉพาะใช้ในชีวิต ประจำวันเท่านั้น แต่ยังมีการพัฒนานำหวายมาใช้ประโยชน์ในงาน ด้านอุตสาหกรรมอีกด้วย อุตสาหกรรมเครื่องเรือนและผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้ที่ทำจากหวาย จึงมีบทบาทต่อเศรษฐกิจไทยอย่างยิ่ง

ตระกร้อ : เครื่องจักสานหวาย

ต้นหวาย

หวาย เป็นไม้เลื้อยจัดอยู่ในตระกูลปาล์ม เป็นไม้เขตร้อน มีคุณสมบัติพิเศษอยู่ที่ ความเหนียว สามารถตัด งอตัวได้ ด้วยคุณสมบัติพิเศษนี้ทำให้หวาย กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่นิยมนำมาใช้เป็นเครื่องจักสาน จะพบได้มากในภาคอีสาน เมื่อนำหวายมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ ก็จะมีน้ำหนักเบา สามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย อีกทั้งยังมีราคาถูกกว่าผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้

หวายที่นำมาจักสานนั้นจะต้องเป็นหวายเส้นเล็ก เช่น หวายหอม หวายขนุน หวายน้ำ เป็นต้น ส่วนหวายบางพันธุ์เป็นหวายที่มีลักษณะเส้นใหญ่ ใช้สำหรับนำมาตัดขึ้นเป็นโครงให้กับงานชิ้นใหญ่ ๆ เช่น โซฟา เก้าอี้ เป็นต้น

การใช้ประโยชน์จากหวาย นำมาใช้ประโยชน์ ทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ หลายประเภท ดังเช่น

ผลิตภัณฑ์เครื่องเรือน เช่น เก้าอี้ ชุดรับแขก ชุดอาหาร ชุดสนาม โต๊ะ เตียง ชั้นวางของ ที่แขวนหมวกหรือเสื้อ ฉากหัวเตียงนอน ที่ใส่หนังสือพิมพ์ โต๊ะเครื่องแป้ง โคมไฟ ตะกร้า ใส่เสื้อผ้า เคาท์เตอร์ ม้าน เปล เป็นต้น หวายที่นำมาใช้ทำเครื่องเรือนมีอยู่ 2 ขนาด คือ ขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ และหวายขนาดเล็ก หวายที่มีขนาดกลางถึงขนาดใหญ่ มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 2-5 เซนติเมตร ซึ่งได้แก่หวายกำพวน หวายน้ำผึ้ง หวายโป่ง หวายขี้เสี้ยน และหวายข้อดำหรือหวายโอมัก หวายพวกนี้มีลำต้นยาวมาก ขนาดลำเท่ากันโดยตลอด มีสีขาวนวล สบายกว่าชนิดอื่น เหมาะสำหรับใช้ทำโครงสร้างของเครื่องเรือนวิธีนำมาใช้ต้องปอกผิวออกก่อนเพื่อให้เรียบเสมอกัน หวายมี

คุณสมบัติและความสวยงามแตกต่างกันไปตามชนิด การใช้งานจึงต้องพิจารณาเลือกใช้ให้เหมาะสม เช่น หวายข้อดำ และหวายน้ำผึ้งเป็นหวายเนื้อแน่นละเอียดมีความยืดหยุ่นมากเหมาะสำหรับใช้กับส่วนที่ต้องการตัดโค้งให้เป็นรูปต่าง ๆ การตัดหวายทำได้โดยการนำหวายมาแช่น้ำแล้วลนไฟหรืออบไอน้ำเพื่อให้อ่อนตัวโค้งงอได้ง่าย ส่วนหวายที่มีเนื้อแน่นและแข็งแรงแงอได้ยาก เช่น หวายโป่งเหมาะสำหรับใช้เป็นส่วนประกอบที่เป็นเส้นตรง เป็นต้นว่าทำปูพื้นรองนั่ง หรือทำเป็นขาโต๊ะ เก้าอี้ ทำเป็นม้าน หรือฉาก ส่วนหวายเส้นเล็กมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่เกิน 1.5 เซนติเมตร เช่น หวายหอม หวายกาหลง หวายลิง หวายขี้ไก่ ใช้วิธีการจักตอกผิวหวายสำหรับเพื่อการพันหรือผูก และส่วนไส้หวายใช้สำหรับการสานลวดลาย

ผลิตภัณฑ์เครื่องมือเครื่องใช้ ได้แก่เช่น บั้งก็ เข่ง
ด้ามไม้กวาด กระชุกรูม ลอบตักปลา กระบุง กระด้ง ตะแกรง
สาแหกรก เสื้อ รดเขิน เป็นต้น หวายที่ใช้ได้แก่ หวายซี่ไก่ หวาย
แดง หวายววย หวายขริง หายน้ำ หายกำ หายทราย หาย
ซี่ผึ้ง หายซี่เห่ และหวายสามใบต่อ

ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ได้แก่เช่น ตะกร้า กระเช้า
ตะกร้อ กระเป่า หมวก ภาชนะใส่ผลไม้ เป็นต้น หวายที่ใช้
ได้แก่ หวายตะค้าทอง หวายหอม หวายชุมพร หวายซี่ผึ้ง หวาย
ซี่เห่ หวายขม หวายหิน หวายเล็ก หวายซี่ไก่ และหวายกึ่ง

ผลิตภัณฑ์อื่น เช่น หวายสานประดับ ประดิษฐ์เป็นรูป
แบบต่าง ๆ ใช้ในการงานตกแต่งบ้านอาคารสถานที่

เครื่องจักสานจากหวายที่พบเห็นมากที่สุด คือ ตะกร้าหิ้ว
ซึ่งเป็นที่นิยมของภาคกลาง ตะกร้าหิ้วภาคกลาง มีรูปร่างและ
ขนาดตลอดจนลวดลายในการสานแตกต่างกันไปบ้างตาม
ความนิยมของท้องถิ่น และประโยชน์ใช้สอย เช่น ตะกร้าหิ้ว
ในพื้นที่จังหวัดอ่างทอง พระนครศรีอยุธยา สิงห์บุรี สุพรรณบุรี
นั้นนิยมใช้ตะกร้าหิ้วรูปไข่ มีหูหิ้วข้างบน ใช้ประโยชน์หลายอย่าง
เช่น ใช้เป็นตะกร้าหมากหรือเขียนหมากของคนชรา ใช้ใส่อาหาร

ไปทำบุญที่วัด ใช้เป็นตะกร้าสำหรับใส่ของติดตัวเดินทางไป
ตามที่ต่าง ๆ จึงมักจะสานอย่างประณีตงดงามเป็นพิเศษ
แต่ถ้าเป็นตะกร้าผลไม้ของชาวสวนแถบจังหวัดนนทบุรี
ฉะเชิงเทรา จะมีลักษณะแข็งแรงและเส้นตอกใหญ่สานหยาบๆ
แสดงให้เห็นว่ารูปแบบของเครื่องจักสานส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับ
ประโยชน์ใช้สอยเป็นสำคัญ ส่วนความประณีตงดงามจะเป็น
สิ่งรองลงไป

ส่วนทางภาคเหนือก็ใช้หวายมาทำเครื่องใช้หลายชนิด เช่น ที่บเสื่อผ้า แปม (ภาชนะประเภทกระบุงของชาวไทใหญ่ และชาวเขา) เครื่องเรือน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ เอน โซฟา และเครื่องใช้อื่น ๆ เช่น ชั้นโตก ตะกร้า เพลเด็ก กระบุง ฯลฯ

หากแต่ภาชนะที่จักสานจากหวายที่ชาวเหนือใช้ใน ชีวิตประจำวันมากที่สุดคือ ชั้นโตกหวาย ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น ภาชนะที่ใส่อาหารคาวหวานไว้รับประทานของคนล้านนา เป็นเครื่องแสดงออกถึงหน้าตาวัฒนธรรมด้านอาหารอย่าง หนึ่ง ชั้นโตกที่ใช้ในวิถีชีวิตของคนเหนือมีอยู่ 3 ชนิดด้วยกัน คือ ชั้นโตกหลวง ส่วนใหญ่จะนิยมใช้อยู่ในเฉพาะคุ้มเจ้านาย ชั้นโตกฮาม จะใช้ตามบ้านของเจ้านายและคหบดี และ ชั้นโตก น้อย ใช้ตามวัดหรือบ้านเรือนทั่วไป

เครื่องจักสานจากเถาว์ลัยแดง

เถาว์ลัยแดง เป็นพืชที่พบได้ทั่วไป มักจะขยายพันธุ์มากในป่า ส่วนมากจะพบในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง ลักษณะเป็นพืชมไม้เลื้อย ฝักเป็นแท่งกลม ๆ รูปทรงคดเคี้ยว

ในจังหวัดราชบุรีนั้นพบเถาว์ลัยแดง ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากพื้นที่ในบ้านปากช่อง อำเภอจอมบึง ส่วนใหญ่เป็นป่าไม้ จะมีเถาว์ลัยแดงขึ้นอยู่มาก และเลื้อยพันเกาะเกี่ยวกับพรรณไม้อื่น ๆ สร้างความเสียหายต่อการขยายพันธุ์ของต้นไม้ดอกไม้ในบริเวณนั้น จึงได้มีการคิดค้นนำเถาว์ลัยแดงมาใช้ประโยชน์ โดยคุณสลัด สุขชี ซึ่งมีความคิดที่อยากจะทำวัสดุเหลือใช้ตามธรรมชาติมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์เพื่อนำไปฝักอาชีพให้แก่ผู้ต้องขัง กระทั่งคุณสลัดได้เห็นนกที่คาบเถาว์ลัยขึ้นเล็ก ๆ มาสร้างรังอยู่บนต้นไม้ เป็นรังที่สวยงาม

การสร้างรังของนกในครั้งนั้นเองเป็นการจุดประกายให้คุณสลัดนำเถาว์ลัยมาทำเป็นสิ่งของ เครื่องใช้ต่าง ๆ และได้งานจักสานเถาว์ลัยไปเผยแพร่ให้แก่ชาวบ้าน จังหวัดราชบุรี ด้วยการขึ้นรูปจากโครงเหล็ก และนำเถาว์ลัยมาพันตามโครงไปเรื่อย ๆ ทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ โต๊ะ เก้าอี้ ผลงานเถาว์ลัยแดงที่ได้ในช่วงแรก ๆ มีความสวยงามแต่ยังไม่คงทน เนื่องจากเถาว์ลัยนั้นมีความแข็ง จึงทำให้หัก เปราะ แตกง่าย ชาวบ้านจึงได้คิดหาวิธีให้เถาว์ลัยมีความคงทน โดยการลอกเอาเถาว์ลัย

มาลอกเปลือกออก และเอาไปตากแดดทิ้งไว้ เถาว์ลัยก็ยิ่งหักง่ายอยู่เหมือนเดิม จนสุดท้ายจึงลองนำเถาว์ลัยลงไปต้ม เอาไปผึ่งแดดให้แห้ง ผลปรากฏเป็นที่น่าพอใจ สามารถนำเถาว์ลัยมาดัดงอได้ โดยไม่แตกหัก และเก็บไว้ได้นานโดยไม่ผุ ทำให้งานจักสานเถาว์ลัยแดงกลายเป็นที่รู้จักเป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานเถาว์ลัยแดงที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของจังหวัดราชบุรีมาจนถึงปัจจุบันนี้

ปัจจุบันได้มีการนำเถาว์ลัยแดงซึ่งเป็นวัชพืชมหาสานเป็นภาชนะชนิดต่าง ๆ เช่น กระเช้าผลไม้ ชิงช้า เฟอร์นิเจอร์ โคมไฟ ฯลฯ ซึ่งมีแหล่งผลิตใหญ่อยู่แถวอำเภอจอมบึง จังหวัดราชบุรี อำเภอห้วยชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี และกลุ่มแม่บ้านหัตถกรรมเครื่องจักสานกระเช้าเถาว์ลัยแดง ตำบลธรรมามูล อำเภอเมือง จังหวัดชัยนาท เป็นต้น

เถาว์ลัยแดง

จักสานเถาว์ลัยแดง เอกลักษณ์ที่สะท้อน ภูมิปัญญาและทักษะเชิงช่าง

เถาว์ลัยแดง จัดเป็นไม้เลื้อยมีคุณสมบัติพิเศษมีความเหนียวและความคงทน คนในสมัยโบราณจะใช้เถาว์ลัยแทนเชือก ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านอุตสาหกรรมมีการผลิตเชือกขึ้นมาทดแทนการใช้เถาว์ลัยทำให้การใช้เถาว์ลัยเป็นเชือกเลือนหายไป

เทคนิคสำคัญสำหรับการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมจักสานเถาว์ลัยแดง คือการนำเส้นเถาว์ลัยไปแช่น้ำประมาณ 2 ชั่วโมง แล้วนำไปผึ่งแดดให้แห้งสนิท เส้นเถาว์ลัยที่ได้จะนิ่มสามารถนำมาตัด สานได้ง่าย โดยที่เส้นเถาว์ลัยไม่แตกหัก จะไม่นิยมนำเถาว์ลัยแดงสด ๆ มาสาน เพราะเมื่อทิ้งไว้จนแห้งเถาว์ลัยจะแตกหรือมีรอยร้าว ไม่สวยงาม เมื่อสานเสร็จแล้วทาเคลือบด้วยน้ำมันแก้ว ให้งานคงทนมากขึ้น และสามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน

ลวดลายบนงานจักสานเถาว์ลัยแดง เกิดขึ้นจากเส้นเถาว์ลัยที่มีความโค้งงอ มีรูปทรงแตกต่างกันไป เนื้อหยาบกระด้างบ้าง ละเอียดบ้าง สีเข้ม สีอ่อนตามธรรมชาติ รวมถึงการใช้เถาว์ลัยเส้นเล็ก เส้นใหญ่ นำมาสานเข้าด้วยกัน สร้างเอกลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นดูโดดเด่น สวยงาม สีสันนิยมของงานจักสานเถาว์ลัยแดง ก็คือสีแดงอมเหลืองซึ่งเป็นสีธรรมชาติของเถาว์ลัย และยังมีการดัดแปลงโดยนำเถาว์ลัยแดงไปแช่น้ำเหล็ก หรือสังกะสี ได้เป็นเส้นเถาว์ลัยสีดำ สวยงามไปอีกแบบหนึ่ง ลายที่นิยมสาน เช่น ลายตาหมากรอก ลายโอ ลายทึบ ลายไทย ลายรังนก เป็นต้น

เถาว์ลัถ์แดง สามารถนำมาสานเป็นเครื่องใช้รูปแบบต่างๆ ได้หลากหลายรูปแบบทั้งเครื่องใช้ เครื่องประดับตกแต่ง เช่น กระจตาชเตคูพาจ กระจเข้าผลไม้ ตะกร้าสำหรับใส่ของ ห่วงแขวนผ้า เก้าอึ้งรูปสัตว์ต่างๆ แต่รูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมโดยทั่วไปมักเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทตะกร้าสาน เช่น ตะกร้าสำหรับใส่ของขวัญ ของข่าร่วยเพื่อนำไปแจกผู้ใหญ่ ตะกร้าใส่บาตรสำหรับใส่ของสำหรับไปทำบุญ เป็นต้น

การสานเถาว์ลัถ์แดง ลายที่นิยมสานได้แก่ ลายตาหมากรอก หายโอ ลายทึบ ลายไทย และลายร้งนก กล่าวคือทั้งลาย รูปทรง และขนาด อาจออกแบบให้ต่างออกไปตามความต้องการของลูกค้า หลังจากนั้นจึงนำกลับไปตากแดดอีกครั้งหนึ่ง

งานจักสานเถาว์ลัถ์แดงมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จากการใช้วัสดุเถาว์ลัถ์แบบดั้งเดิม ก็เริ่มมีพัฒนาการต่อยอด และเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า โดยเอาวัสดุอื่นมาเสริมแต่งโดยนำวัสดุอื่น ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาผสมผสานเข้ากับงานจักสานรูปแบบเดิม ๆ เช่น กะลามะพร้าว เหล็ก แก้ว วัสดุพืชต่างๆ และเครื่องปั้นดินเผา สร้างงานรูปแบบใหม่ ๆ เช่น โคมไฟ ของตกแต่งบ้าน ของตกแต่งสวน เป็นต้น ส่งออกสู่ตลาดญี่ปุ่น สามารถขายได้ในราคาที่สูงขึ้นหลายเท่า

ตระกร้าสานจากเถาวัลย์แดง

กรรมวิธีการสร้างสรรค์ งานจักสานเถาวัลย์แดง

วัสดุ / อุปกรณ์ในการจักสานกระเช้าเถาวัลย์แดง

มีดโต้ เป็นมีดที่ใช้สำหรับตัดไม้ มี 2 ชนิดคือ ชนิดสันโค้งและสันตรง

มีดตอกเป็นมีดทรงเรียวแหลม คมมีดโค้งมน เพื่อให้เหมาะกับการใช้งาน

เลื่อยลันดา เป็นเลื่อยใช้งานทั่วไปใช้สำหรับตัดหรือผ่าไม้ตามความต้องการ

เลียด คือ เครื่องมือชักหวายให้ได้เส้นตามขนาดที่ต้องการ หรืออาจทำขึ้นเองจากวัสดุที่ทำจาก สังกะสีหรืออลูมิเนียม เรียกว่า ร้อยหวาย

กระดาดทราย ใช้ขัดเก็บรายละเอียดชิ้นงาน

ตะปูเข็ม ใช้ตอกเถาวัลย์ให้ติดแน่นไม่หลุดและเพิ่มความแข็งแรง

เหล็กหมาด มีลักษณะเป็นเหล็กแหลมยาวประมาณ 4 นิ้ว มีด้ามขนาดเหมาะมือที่ใช้เจาะรูในการประกอบงานจักสาน ทำจากเหล็กเส้น หรือลวดที่มีความแข็ง ซึ่ลวดจกัรยานโครรงก้านรม นำมาฝน ปลายให้แหลมใช้เจาะรูเพื่อร้อยเส้นหวาย ส่วนชนิดแหลมปลายแบนใช้เจาะเพื่อร้อยเส้นตอก

ค้อนหงอนขนาดเล็ก ใช้ตอกตะปูลงบนตะปูหรือตอกไม้เมื่อประกอบชิ้นงาน

สีผสมอาหาร

น้ำมันเคลือบเงา

กรรไกร ใช้ตกแต่งเก็บรายละเอียดส่วนเกินออก

ขั้นตอนการทำกระเช้าเถาวัลย์แดง

คัดเลือกเถาวัลย์แดง เถาวัลย์แดงที่เหมาะสมสำหรับการนำมาจักสานคือ เถาวัลย์แดงที่มีอายุ 1 – 2 ปีขึ้นไป เพราะถือเป็นเถาวัลย์ที่มีคุณภาพ สีสวย เหนียว ไม่เปราะง่าย เมื่อได้มาแล้วต้องนำมาตัดใบกิ่งก้านออกให้หมด แล้วขุดเป็นวงกลมให้มีขนาดเล็กกว่าภาชนะที่จะใช้ลงไปต้ม

ต้มเถาวัลย์แดง ตั้งไฟ และนำเถาวัลย์แดงลงไปต้มในน้ำสะอาดราว 4-5 ชั่วโมง จนกระทั่งเปลือกเถาวัลย์เปื่อยสามารถลอกออกได้ง่าย ต่อจากนั้นนำเถาวัลย์ที่ลอกเปลือกออกแล้วไปผึ่งแดดให้แห้งสนิท 3-5 วัน แขนงเก็บไว้ในร่ม เพื่อป้องกันเชื้อรา

การขึ้นรูปกระเช้าเถาวัลย์แดง ก่อนที่จะนำเถาวัลย์แดงมาตัดขึ้นรูปนั้นจะต้องนำเถาวัลย์แดงกลับไปแช่น้ำอีกครั้งหนึ่งประมาณ 2-3 ชั่วโมง หรือหากเป็นเถาวัลย์เส้นใหญ่จะต้องแช่ทิ้งไว้ข้ามคืน หรือจนกว่าเถาวัลย์จะนิ่ม เพราะหากใช้เถาวัลย์สด เมื่อนำมาสานขึ้นรูป เถาวัลย์จะแตก และมีรอยร้าวไม่สวยงาม

จากนั้นนำเถาวัลย์แดงที่แช่น้ำจนนิ่มแล้วมาตัดขึ้นรูป โดยเริ่มตัดจากส่วนฐานก่อน จากนั้นจึงสานขึ้นเป็นรูปตามต้องการ ซึ่งในขั้นตอนการขึ้นรูปนี้ สามารถขึ้นรูปได้ 2 แบบด้วยกัน คือ การขึ้นรูปตามโครงเหล็กต้นแบบ และการขึ้นรูปตามรูปทรงอิสระ เช่น รูปทรงกลม รูปสี่เหลี่ยม เป็นต้น หลังจากนั้นจึงนำไปตากแดดอีกครั้งหนึ่ง

การตกแต่ง นำเถาวัลย์ที่ตากแดดแห้งดีแล้วมาตัดปลายเถาวัลย์ส่วนเกินออก นำไปทาด้วยสีผสมอาหารเป็นสีต่างๆ เช่น สีเขียว หรือสีแดง ต่อจากนั้นจึงนำไปทาน้ำมันงั่วเพื่อเคลือบเงา บางแห่งใช้น้ำมันวานิลผสมกับน้ำมันสนในอัตรา 1:1 ตากทิ้งไว้จนแห้ง การเคลือบเงาจะทำให้กระเช้าเถาวัลย์แดงมีความเหนียว คงทน งาม และป้องกันการเกิดมอด เก็บไว้ได้นาน

เครื่องจักสานไทยในภาคต่าง ๆ นั้นมีมากมายหลายชนิดมีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่แตกต่างกันไป ลักษณะเฉพาะถิ่นของเครื่องจักสานเหล่านั้น สะท้อนให้เห็นสภาพภูมิประเทศของแต่ละท้องถิ่น สภาพ การดำรงชีวิต ขนบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนถึงการนับถือศาสนาของกลุ่มชนที่ผลิตเครื่องจักสาน เครื่องจักสานจึงเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่มีคุณค่าเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นต่าง ๆ ได้ดีอย่างหนึ่ง

นอกจากนี้ เครื่องจักสานยังเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาของชาวบ้านได้ เช่น สะท้อนให้เห็นความชาญฉลาดในการเลือกสรรวัตถุดิบที่จะนำมาใช้ทำเครื่องจักสานซึ่งชาวบ้านจะมีความรู้ เกี่ยวกับคุณสมบัติของวัตถุดิบแต่ละชนิดเป็นอย่างดี นำมาดัดแปลงแปรรูปเป็นวัสดุที่ใช้ทำเครื่องจักสานด้วยวิธีง่าย ๆ ด้วยภูมิปัญญาพื้นบ้านที่ชาวบ้านเรียนรู้จากการสังเกตการทดลองสืบต่อกันมาแต่บรรพบุรุษ จนทำให้เครื่องจักสานแต่ละชนิดมีรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยที่สมบูรณ์ลงตัว คุณค่าอีกประการหนึ่งของเครื่องจักสานคือคุณค่าทางศิลปะและความงามเครื่องจักสานหลายชนิดมีรูปทรง โครงสร้าง และลวดลายที่ลงตัวงดงามยากที่จะหาเครื่องมือเครื่องใช้ประเภทอื่นเทียบได้

ปัจจุบันเครื่องจักสานที่ทำจากหวายมีน้อยลง เพราะการออกกฎหมายให้หวายเป็นไม้สงวน หวายจึงกลายเป็นวัสดุหายากขึ้น กลุ่มผู้ผลิตงานจักสานจึงต้องนำเข้าหวายจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ลาว กัมพูชา เมียนมา อินโดนีเซีย ประกอบกับมีการเก็บภาษีนำเข้าหวายในอัตราสูง ส่งผลให้เครื่องจักสานจากหวายมีราคาสูงขึ้นด้วย

เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของคนจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงเทศกาลต่าง ๆ เครื่องจักสานกลายเป็นภาชนะที่ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าอื่น ๆ ประกอบกับความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มที่ยังนิยมเครื่องจักสานมีอยู่เป็นจำนวนมาก จึงได้มีการหาวัสดุอื่นมาทดแทน เช่น ผักตบชวา แต่ก็ประสบปัญหาเรื่องเชื้อราต่างกับหวาย หรือเถาวัลย์แดงซึ่งเป็นวัสดุชนิดหนึ่งที่แข็งแรงทนทาน มีความงามอยู่ในตัว เมื่อนำมาสานเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดต่าง ๆ จึงมีความแข็งแรงทนทาน และไม่มีปัญหาเรื่องเชื้อรา เครื่องจักสานจึงเป็นงานหัตถกรรมแขนงหนึ่ง ที่พัฒนา

วิธีการผลิต รูปแบบและการตลาด จนสามารถกระจายแพร่หลายอย่างทั่วถึงทั้งในประเทศ และต่างประเทศ สามารถเป็นสินค้าส่งออกที่ขีดหน้าชู้ตาได้ดี มาจนถึงในปัจจุบัน

แหล่งที่มาข้อมูล และเอกสารที่ใช้ในการอ้างอิงการจัดทำข้อมูล

การสัมภาษณ์นางสมบุรณ์ กระต่ายทอง ช่างจักสานเถาว์วัลย์แดง อ.จอมบึง จังหวัดราชบุรี
พูน วีระประเสริฐ .ของรักของชอบ.โมเดิร์น เทรส ,กรุงเทพฯ : 2535.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ.เครื่องจักสานในประเทศไทย.โอ .เอส.พรีนติ้ง เฮ้าส์., กรุงเทพฯ : 2532.

วินัย วิริยะปานนท์.เครื่องจักสาน.แพรวพทยา ,กรุงเทพฯ : 2527.

สมปอง เพ็งจันทร์.เครื่องจักสานภาคเหนือ.ซิลค์เวอร์มบุคส์,กรุงเทพฯ : 254

สารนิพนธ์ เรื่อง การศึกษาความเป็นไปได้ของกลุ่มแม่บ้านหัตถกรรมเครื่องจักสานกระเช้าเถาว์วัลย์แดง จังหวัดชัยนาท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

www.museum.socanth.tu.ac.th